

HAKEVAN NUOREN POLKU

**Prosessikuvaus ja vuosikello
ysiluokkalaisen jatko-opintoihin
hakeutumisen tueksi
sekä pohdintaa eri toimijoiden
rooleista ja eri vaiheista.**

Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna, Sina Venla Paajanen
Päivitetty 15.9.2021

Sisällys

KOTIVÄKI	4
LUOKANVALVOJA/LUOKANOHJAAJA	5
OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO	6
Erityisopetus	7
OPPILAANOJAUS PERUSKOULUSSA	9
TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMISJAKSOT	11
TOISEN ASTEEN OPINTO-OHJAAJA	12
Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa	12
Opinto-ohjaus lukiossa.....	12
YHTEISHAKU JA HARKINNANVARAINEN HAKU	14
OPISKELUPAIKAN VASTAANOTTO.....	16
OPINTOJEN ALOITUS	17
NUORTEN OHJAUS- JA PALVELUVERKOSTO	18
TIEDONSIIRTO	19
HAKEVAN NUOREN POLKU	21
LÄHTEET	22

”Mikä sinusta tulee isona?” kysytään usein peruskouluun päättämään aloittavalta nuorelta yhdeksännen vuosiluokan kynnyksellä. ”Amis vai lukio?” saattaa myös olla kysymys, jota tiedustellaan sukulaisten toimesta, kun jatko-opintopolkujen eri vaihtoehtoja käydään läpi. Osa nuorista tekee valinnan sen perusteella, mikä opiskelupaikka on lähellä kotia ja toiset taas sen perusteella, mihin kotiväki, sukulaiset, kaverit tai muut tuttavat ohjaavat tai suosittelevat. Jotkut ovat peruskoulun aikana jo suunnanneet vahvasti ajatuksiaan yhteen unelma-ammattiin ja omaan polkuun sitä kohti.

Peruskoulun päättymiseen liittyy usein monenlaisia tunteita. Tämän yhden aikakauden päätös voi olla ihanaa ja jännittävää, mutta toisaalta myös pelottavaa. Siirtymisvaiheeseen voi liittyä onnellisuutta ja pelkoa sekä epävarmuutta ja onnistumista. Yhteistä kaikille on kuitenkin se, että yhdeksännen luokan keväällä on aika irrottaa tutusta ja turvallisesta ympäristöstä, jossa on viettänyt mahdollisesti koko peruskoulun ajan, ehkä jopa esikoulusta asti. Etäisyys peruskoulusta ammatillisen koulutuksen toimipisteeseen voi olla pienestä kunnasta lähes sata kilometriäkin, sillä viime vuosina toisen asteen koulutuksen toimipisteitä on vähennetty niin ammatillisessa koulutuksessa kuin lukioissakin. Arjessa muuttuu näin ollen lyhyessä ajassa useat asiat koulumatkasta kaveripiiriin sekä opettajista fyysisiin rakennuksiin.

Tässä elämän tärkeässä nuoren rinnalla kulkee lukuisia aikuisia, jotka tukevat ja ohjaavat siirtymisessä peruskoulusta toiselle asteelle. Valmistautuminen alkaa usein jo hyvissä ajoin yläasteen aikana ja tiivistyy sitä enemmän, mitä lähemmäs peruskoulun päätös tulee. Ohjaustyötä tekevät monien eri ammattiryhmien jäsenet, jotka pyrkivät yhteistyöhön parhaan mahdollisen polun löytämiseksi nuorelle. Näiden toimijoiden rooli korostuu myös silloin, jos nuori aloittaa opinnot toisella asteella, mutta keskeyttää aloittamassaan opiskelupaikassa ja vaihtaa alaa tai opiskelupaikkaa ennen tutkinnon valmistumista.

Opetushallituksen selvityksen mukaan lukuvuodelta 2016–2017 ammatillisesta koulutuksesta opinnot jätti kesken 11,4 prosenttia¹. Vuonna 2021 voimaan tulleen oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteena on, että jokainen peruskoulun päättänyt suorittaa myös toisen asteen tutkinnon. Miten opintojen keskeytymistä voitaisiin ennaltaehkäistä? Olisiko tiiviimmällä yhteistyöllä mahdollisuus vaikuttaa keskeytymisten vähenemiseen? Millaisissa eri rooleissa nuoren ympärillä toimivat henkilöt ovat ja mitä työtehtäviä tekeviä henkilöitä peruskoulusta toiselle asteelle siirtymiseen liittyy? Entä mikä on tai voisi olla nuorisotyön rooli tässä nivelvaiheessa?

---

¹ Ammatillisen koulutuksen läpäisyn määrällisen seurannan selvitys lukuvuodelta 2016–2017. OPH 2018:2. [<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/amatillisen-koulutuksen-lapaisyn-maarallisen-seurannan-selvitys>]

KOTIVÄKI

Nuoren huoltajat ovat tiiviisti mukana tukemassa jatko-opintoihin hakeutumisessa. Joskus kotiväellä voi olla voimakkaitakin ajatuksia siitä, mikä olisi omalla lapselle paras mahdollinen opiskelupaikka peruskoulun jälkeen. Myös tietoisuus siitä, millaisia mahdollisuuksia tai millaista opiskelua lukiossa tai ammattikoulussa on, voi olla osin vanhentuneiden mielikuvien varassa. Joskus jatko-opintoja pohdittaessa huoltajien omat tunteet nousevat esiin. Huoltajat voivat ajatella, että nuori ole vielä valmis muuttamaan toiselle paikkakunnalle toivomansa opiskelupaikan perässä tai että ammattikoulun valitseminen lukion sijaan leimaa nuoren koko tulevaisuutta. Huoltajille on tämän vuoksi tärkeää saada mahdollisimman ajantasaista tietoa jatko-opintomahdollisuuksista.

Peruskoulun aikana kotiväelle on voinut muodostua tiivis suhde oman lapsen peruskouluun ja siellä työskenteleviin henkilöihin. Tätä tiivistä yhteistyötä opettajien tai oppilashuollon toimijoiden kanssa on hyvä hyödyntää nivelvaiheessa. Usein peruskoulussa kodin ja koulun välistä yhteistyötä pidetään yllä muun muassa vanhempainilloilla. Peruskoulun viimeisellä luokalla vanhempainiltojen teemat voivat koskea nimenomaan jatko-opintoihin hakeutumista. Huoltajille voidaan tarjota myös mahdollisuuksia päästä tutustumaan toisen asteen oppilaitoksiin esimerkiksi vierailujen myötä.

Huoltajien rooli jatko-opintoihin ohjauksessa on merkittävä. On selvitetty, että päätöksenteko- ja tiedonhankintataidot sekä itsetuntemus ovat kehittyneet paremmin niillä opiskelijoilla, joilla on kokemus huoltajien tarjoamasta tuesta verrattuna niihin opiskelijoihin, joita huoltajat eivät ole tukeneet². Nuoren huoltajilla on velvollisuus huolehtia siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden (Oppivelvollisuuslaki)³. Kotiväen on tärkeää olla tietoinen siitä, millaista opiskelua on toisella asteella ja millaisia erilaisia vaihtoehtoja on olemassa. Tällöin nuorta pystytään ohjaamaan ja tukemaan parhaiten. Joskus vääristyneet mielikuvat tai odotukset esimerkiksi duunariammateista saattavat vaikuttaa negatiivisesti ja ohjata nuorta väärään suuntaan. Kotiväen kanssa on tärkeää keskustella aikaisessa vaiheessa myös erityisoppilaitoksesta vaihtoehtona, mikäli esimerkiksi oppimisvaikeuksien takia se olisi nuorelle mahdollinen vaihtoehto.

VANHEMPAINILLAT

Nuorisotyöntekijä voi osallistua vanhempainiltojen sisällön tuottamiseen ja toteuttamiseen tuoden iltoihin toiminnallisuutta yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Ysiluokkalaisen elämäntilanteeseen liittyviä teemoja voivat olla jatko-opintojen lisäksi esimerkiksi nuoren itsenäistymiseen liittyvät taloudelliset asiat.

² Goman ym. 2019, 110. Karvi: [https://karvi.fi/app/uploads/2020/02/KARVI_0620.pdf]

³ Oppivelvollisuuslaki 1214/2020

LUOKANVALVOJA/LUOKANOHJAAJA

Yläasteen aikana oppilaan koulunkäynnin tukena on oma **luokanvalvoja/luokanohjaaja**. Luokanvalvojalle on nimetty tietty luokka, jonka edustajana hän toimii esimerkiksi koulun opetusta ja järjestyksenpitoa koskeissa asioissa. Luokanvalvojan tehtävä edellyttävää koulun ja kodin välistä yhteistyötä, yhteistyötä toisten opettajien kanssa sekä tutustumista luokan oppilaisiin ja mahdollisuuksien mukana myös heidän kasvuympäristöihinsä. Lisäksi luokanvalvojan on tärkeää luoda luottamuksellinen suhde luokan oppilaisiin, osallistua luokan yhteisiin tilaisuuksiin, osallistua oppilashuoltotoimintaan sekä tarkkailla luokan poissaoloja ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin syiden selvittämiseksi.⁴

Luokanvalvoja on nuoren lähin aikuinen koulussa. Omaan luokkaan tutustuminen alkaa usein jo alasteelta siirtymisen nivelvaiheessa, kun oppilaita tutustutetaan yläasteen käytäntöihin. Usein sama luokanvalvoja on nuoren tukena koko yläasteen ajan. Luokanvalvoja järjestää omalle luokalle myös luokanvalvojan tunteja/vartteja, joiden aikana käsitellään ajankohtaisia asioita ja erilaisia teemoja liittyen ryhmän sosiaalisiin taitoihin. Näin luokanvalvoja tulee tutuksi oppilaille ja oppilaat sekä heidän ryhmädynamiikkaansa luokanvalvojalle.

Luokanvalvojan ei tarvitse tehdä työtä yksin, vaan hän voi saada tukea muulta koulun henkilökunnalta. Moniammatillisesta yhteistyöstä koulussa puhutaan silloin, kun nuoren tai luokan asioiden käsittelyyn osallistuu luokanvalvojan tai muun opetushenkilöstön lisäksi myös terveydenhoitaja ja/tai psykologi ja/tai kuraattori. Nämä oppilashuollon toimijat voivat olla tukemassa nuoren koulunkäyntiä osana oppimisen ja koulunkäynnin tukea tai osana yksilökohtaista oppilashuoltoa. Yksilökohtaisessa oppilashuollossa kootaan nuoren ympärille monialainen asiantuntijaryhmä oppilaan tilannetta tukemaan.⁵

LUOKKAHAVAINNOINTI JA LUOKKATYÖSKENTELY

Nuorisotyöntekijä voi luokkahavainnoinnin avulla tukea oppilaiden ryhmässä toimimisen taitoja sekä vastuullista vuorovaikutusta yhteistyössä luokanvalvojan kanssa.

Työskentelyn toissijaisena tavoitteena on myös tulla tutuksi oppilaille ja opettajille sekä siten edesauttaa yhteistyötä siirtymässä peruskoulusta toisella asteelle.

⁴ Kunnallinen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus. [<https://www.kt.fi/sopimukset/ovtes>]

⁵ Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. Opetushallitus 2021. [<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto#4c0dd5a1>]

OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO

Oppilas- ja opiskeluhooltolain tarkoituksena on muun muassa edistää oppilaiden oppimista, edistää opiskeluympäristön hyvinvointia sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä⁶. Opiskeluhoolto toteutetaan yhteisöllisenä opiskeluhoルトona sekä yksilökohtaisena opiskeluhoルトona. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on aina ensisijaista ja ennaltaehkäisevää. Se kuuluu kaikille kouluissa ja oppilaitoksissa työskenteleville huolimatta siitä, minkä ammattiroolin takana työtä tehdään. Opiskeluhoillon palveluita ovat koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Yksilökohtainen opiskeluhoolto on tukea antavaa.⁷

Kouluterveydenhuollon tehtäviä ovat kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta, oppilaan kasvun, terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen vuosittain, oppilaan vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen, oppilaan suun terveydenhuolto, oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja oppilaan tukeminen, pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen sekä jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen sekä oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset.⁸ **Terveydenhoitaja** työskentelee usein koululla, joten hänellä on välitön yhteys myös koulun arkeen ja oppilaisiin. Terveydenhoitaja järjestää oppilaille terveystarkastuksia peruskoulun jokaisella vuosiluokalla ja siten oppilaat tulevat myös hänelle tutuiksi.

Toisen asteen oppilaitoksissa opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät opiskelijoiden terveyden ja opiskelukyvyyn edistäminen, opiskelu ympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin turvaaminen ja parantaminen, terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, joihin sisältyvät mielenterveyshäiriöiden ja päihdeongelmien varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaus sekä seksuaaliterveyttä edistävät palvelut ja suun terveydenhuollon palvelut, opiskelijan erityisen tuen ja tutkimuksen tarpeen varhainen tunnistaminen ja tarvittaessa tutkimuksiin ja hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.⁹ Toisen asteen opiskelijoille järjestetään opintojen ensimmäisenä vuonna terveystarkastus.

Kuraattori ja **psykologi** toimivat kouluissa ja oppilaitoksissa lapsen, nuoren ja perheiden tukena. Kuraattori on sosiaalityön asiantuntija, joka edistää koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä tukee oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia esimerkiksi yksittäisissä tapaamisissa oppilaan kanssa tai pienryhmissä. Kuraattorin kanssa nuori tai vanhemmat voivat keskustella nivelvaiheeseen

⁶ Oppilas- ja opiskeluhooltolaki 2§ [<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>]

⁷ Opiskeluhoolto. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. [<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto>]

⁸ Kouluterveydenhuolto. Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. [<https://stm.fi/kouluterveydenhoito>]

⁹ Opiskeluterveydenhuolto. Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. [<https://stm.fi/opiskeluterveydenhuolto>]

liittyvistä huolenaiheista. Psykologi tuo omaa asiantuntijuuttaan koulun ja oppilaitoksen arkeen sekä tekee tarvittavia lausuntoja erilaisia opetusjärjestelyjä tai jatkotutkimuksia varten. Oppilas- ja opiskeluhuollon palvelut ovat nuorelle aina vapaaehtoisia, eikä niihin voi nuorta pakottaa tai velvoittaa.

Kouluissa ja oppilaitoksissa toimivat yhteisölliset **oppilas-/opiskeluhuoltoryhmät**, jotka koostuvat monialaisesti opetushenkilöstön lisäksi myös oppilas- ja opiskelijahuolloin asiantuntijoista sekä oppilaista ja huoltajista. Myös nuorisotyöntekijä voi olla mukana ryhmän toiminnassa. Ryhmien kokoonpanoista päätetään paikallisesti, mutta niiden tarkoituksena on suunnitella, toteuttaa ja arvioida kussakin koulussa tapahtuvaa oppilas-/opiskelijahuoltoa. Näissä ryhmissä ei käsitellä yksittäisten henkilöiden tilannetta, vaan pyritään paikallisesti ylläpitämään sellaisia toimintamalleja, jotka lisäävät oppilaiden hyvinvointia ja koko koulun yhteisöllisyyttä.

HUOLTAMO-/LATAAMOTOIMINTA

Nuorisotyöntekijä on oman alansa osaajana osana oppilas- ja opiskeluhuoltoryhmiä ja toteuttaa sekä suunnittelee yhdessä muiden toimijoiden kanssa yhteistyössä yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Yksi esimerkki on matalan kynnyksen Huoltamo- tai Lataamo-toiminta, jossa nuorten kanssa käydään läpi heille ajankohtaisia teemoja (esimerkiksi uni, harrastukset, seurustelu). Se on myös yksi tapa tuoda hyvinvoinnin eteen tehtävä työ osaksi koulun tai oppilaitoksen arkea.

Erityisopetus

Peruskoulussa voi työskennellä **laaja-alaisia erityisopettajia** sekä **erityisluokanopettajia**. Peruskoulun erityisopetus jakaantuu kolmiportaisesti; yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Erityisopettaja voi antaa yleistä sekä tehostettua tukea osa-aikaisesti. Erityisluokanopettaja on kelpoinen antamaan erityisen tuen saaneen oppilaan erityisopetusta. Hän vastaa omien oppilaidensa osalta esimerkiksi kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä.¹⁰

Siirtymä peruskoulusta toiselle asteelle voi näyttäytyä erityisen suurena muutoksena oppilaalle, joka on saanut erityisopetusta pienryhmässä. Usein toisella asteella ei ole erikseen pienryhmäopetusta, vaan erityisopetus on järjestetty muilla tavoilla. Voidaan myös ajautua tilanteeseen, jossa nuoren oppimisen pulmat eivät ole niin suuria, että ne riittäisivät erityisoppilaitokseen, mutta toisaalta nuori

¹⁰ Opettajana perusopetuksessa. [<https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyo-on/opettajana-perusopetuksessa/#nain-kelpoisuusvaatimukset-ja-tehtavat-eroavat-toisistaan>]

ei myöskään pärjää tavallisessa ammattioppilaitoksessa¹¹. Tämä vie opinnoista motivaatiota ja huonoimmassa tapauksessa johtaa opintojen keskeyttämiseen ja syrjäytymiseen.

Lukiolain¹² (629/1998) mukaan

”Opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti.”

Oppimista voidaan tukea tarjoamalla opiskelijalle esimerkiksi erilaisia oppimista, elämännhallintaa ja opiskelutaitoja tukevia opintoja. Erityisopettajan antamalla opetuksella voidaan tukea aineenopetusta ja auttaa siten opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa. Erityisopetusta voidaan toteuttaa yksilötuen lisäksi esimerkiksi samanaikaisopetuksena.¹³

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan henkilökohtaiseen opetuksen kehittämissuunnitelmaan kirjataan opiskelijalle tarjottava erityinen tuki. Tarjottavasta erityisestä tuesta tehdään hallinnollinen, salassa pidettävä asiakirja, joka tulee purkaa, mikäli opiskelijan tarve erityiseen tukeen päättyy. Erityisen tuen tarpeessa olevat opiskelijat tunnistetaan yhteistyössä opiskeluhuollon, erityisopettajien ja opettajien avulla ja tarve erityiseen tukeen voidaankin havaita jo nivelvaiheessa.¹⁴ Nämä nuoret voivat myös hyötyä nivelvaiheessa saattaen vaihtamisesta. Saattaen vaihtaminen tarkoittaa sitä, että tiiviin yhteistyön avulla esimerkiksi nuorisotyöntekijä tai muu tuttu toimija on rinnalla kulkijana yhdessä huoltajien ja nuoren kanssa varmistamassa, että nuori kiinnittyy toiselle asteelle parhaalla mahdollisella tavalla.

Vuonna 2020 päättynyt VETOVOIMALA-hanke kehitti erityisen ja vaativan erityisen tuen oppilaiden hakijapalveluita ja nivelvaihetta perusopetuksesta toiselle asteelle.

Yhtenä pilottina oli vertaisryhmätoiminta, jossa myös alueen nuorisotyöntekijät olivat mukana. Ryhmän aikana oppilaat kävivät tutustumassa alueensa oppilaitoksiin sekä tekivät erilaisia harjoituksia esimerkiksi työelämään sekä talouteen liittyen.

Lue lisää www.vetovoimala.fi/ohjauksen-tuki.

¹¹ Ammatillisen koulutuksen pedagogisten tukitoimien paketti. [https://www.erjasandberg.eu/amatillisen-koulutuksen-pedagogisten-tukitoimien-paketti/]

¹² Lukiolaki 714/2018

¹³ Oppimisen tuki ja erityisopetus lukiossa. [https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-tuki-ja-erityisopetus-lukiossa#4c0dd5a1]

¹⁴ Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallitus 2021. [https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskelijan-hyvinvointi-ja-tuki-ammattillisessa-koulutuksessa#7dd406fc]

OPPILAANOHAJAUS PERUSKOULUSSA

Peruskoulun aikana oppilasta ohjataan kehittämään valmiuksiaan erilaisissa elämäntilanteissa, joista yksi on opintojen nivelvaiheet. Peruskoulun vuosiluokilla 7–9 päävastuu oppilaanohjauksesta on oppilaanohjaajalla. Oppilaanohjauksen sisällöissä korostuu työelämätaidot, erilaiset ammatit ja ammattialat, jatko-opintomahdollisuudet sekä itsetuntemus. Oppilasta ohjataan näiden lisäksi muun muassa erilaisten yhteiskunnan tarjoamien neuvonta- ja ohjauspalveluiden, kuten TE-palveluiden, käytössä.¹⁵ Ohjausta annetaan sekä yksilöllisesti että ryhmänä.

Nuorisobarometrin mukaan oppilaanohjaajalla on peruskoulussa iso merkitys tietolähteenä, kun käydään läpi erilaisia valintamahdollisuuksia:

”Selvästi tärkein tietolähde peruskoulun jälkeisistä koulutusvaihtoehtoista on nuorten oman kertoman mukaan opinto-ohjaaja. 44 prosenttia kokee saaneensa opoltaan paljon tietoa, useampi kuin neljä viidestä ainakin jonkin verran. Vanhempien merkitys tiedon lähteenä on myös verrattain merkittävä.”¹⁶

Oppilaanohjaajalla on usein laaja näkemys erilaisista jatko-opintomahdollisuuksista. Oppilaanohjaaja tekee yhteistyötä luokanvalvojan ja kotiväen kanssa oppilasta ohjattaessa. Peruskoulun ja toisen asteen ohjaustyötä tekevien yhteistyö on olennaista ajankohtaisen tiedonsiirron ja nivelvaiheen onnistumiseksi.

Opiskelijoiden tiedonhankinta- ja päätöksentekotaitojen sekä itsetunnon kehittyminen koettiin sitä paremmaksi, mitä useammin oppilaanohjaajan kanssa oli käyty kahdenkeskisiä keskusteluja. Myös kiusaamisen kokemukset ja oppimiseen liittyvät vaikeudet vaikuttivat siihen, kuinka hyvin oppilaat kokivat itsetuntemuksen sekä tiedonhankinta- ja päätöksentekotaitojen kehittyneen. Nämä kokemukset heijastuivat myös toisen asteen opintoihin kiinnittymiseen ja ryhmäytymiseen. Ohjaus onkin koko koulun ja koko oppilaitoksen tehtävä, ja osana yhteisöllisyyden tukemista siinä on kehitettävä myös pienryhmä- ja vertaisohjauksen muotoja.¹⁷

Peruskoulussa on yhä vahvistettava oppilaiden valmiuksia hakea neuvontaa ja ohjausta jatko-opintoihin ja uravalintoihin liittyvän selvityksen tueksi. Edelleen noin kymmenen prosenttia opiskelijoista on eri mieltä siitä, että on peruskoulussa oppinut pohtimaan itselleen sopivia

¹⁵ Oppilaanohjaus perusopetuksessa. Opetushallitus 2021. [<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppilaanohjaus-perusopetuksessa#4c0dd5a>]

¹⁶ Nuorisobarometri. [https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf s.29]

¹⁷ Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkujia – arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. Tiivistelmät 4:2020. [<https://nivelvaiheet.karvi.fi/materiaalit/>]

opintovaihtoehtoja sekä tunnistamaan omia vahvuuksia ja heikkouksia.¹⁸ Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä on käynnistynyt opinto-ohjauksen kehittämisohjelma¹⁹, jonka yhtenä tavoitteena on kehittää nivelvaiheiden opinto-ohjausta ja toimintamalleja.

Nuorten mahdollisimman sujuvaa siirtymistä peruskoulusta toiselle asteelle pyritään edesauttamaan monin eri tavoin. Eri toimijoiden välistä yhteistyötä on kuitenkin entisestään kehitettävä ja lisättävä, jotta asian parissa työskentelevät tulevat tietoisemmiksi toistensa rooleista, työtavoista ja toimintaympäristöistä ja pystyvät siten lisäämään yhteistyötä eikä ajatus yhteistyöstä jää ainoastaan puheen tasolle. Yksi toimintamalli, jossa on yhdistetty perusopetuksen ja toisen asteen opinto-ohjausta, on erillinen NOPO eli nivelvaiheen opinto-ohjaus²⁰. Tämän mallin tarkoituksena on kulkea nuoren rinnalla perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyessä ja siten varmistaa, että opinnot toisella asteella käynnistyvät ja nuori kiinnittyy opintoihin.

Oppilaanohjaaja on usein mukana myös koulussa tehtävässä yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä yhtenä asiantuntijana. Yhteisöllisen opiskeluhoillon tehtävänä on muun muassa edistää opiskelijoiden oppimista, osallisuutta, vuorovaikutusta, terveyttä ja hyvinvointia. Vastuu yhteisöllisestä hyvinvointityöstä on koko koulun tai oppilaitoksen henkilökunnalla, ja työtä johtaa rehtori.²¹

AMMATINVALINTATREFFIT

Yhtenä mahdollisuutena tutustuttaa nuoria eri ammatteihin on ns. pikatreffit, jossa koulun vanhat opiskelijat ja eri ammattien edustajat kertovat omasta työstään oppilaille. Näin oppilaille tulee todellisempi käsitys siitä, millaisia erilaisia ammatteja on olemassa ja miten niihin on mahdollisuus kouluttautua.

¹⁸ Goman ym. 2019, 88. Karvi: [https://karvi.fi/app/uploads/2020/02/KARVI_0620.pdf]

¹⁹ Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma.

[<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162326/Opinto-ohjauksen%20kehitt%C3%A4misohjelma.pdf>]

²⁰ NOPO- Nivelvaiheen opinto-ohjaaja. SAKU ry. 2021

[<https://hyvinvoivaamis.fi/beta/menetelmapankki/hyvät-kaytannot/1430>]

²¹ Opiskeluhoolto. Opetushallitus 2021. [<https://www.opi.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto#d4eed04d>]

TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMISJAKSOT

Oppilaalle tulee järjestää perusopetuksen 7–9 vuosiluokkien aikana **työelämään tutustumisjaksoja (TET)** koulutus- ja ammatinvalintojensa perustaksi ja työn arvostuksen lisäämiseksi. Oppilaan tulee voida hankkia omakohtaisia kokemuksia työelämästä ja ammasteista aidossa työympäristössä.²² Näiden jaksojen säännöistä on sovittu erikseen. Esimerkiksi työaika ei saa TET-jakson aikana olla pidempään kuin kello 20.00 asti. Lisäksi TET-päiviä ovat arkipäivät maanantaista perjantaihin ja päivän pituus on enintään kuusi tuntia sisältäen ruokailun.²³

TET-jakson pituudet voivat vaihdella muutamasta päivästä useampaan viikkoon. Yleensä vastuu TET-paikan hankkimisesta on oppilaalla itsellään. Lyhyemmissä jaksoissa ja alemmilla vuosiluokilla TET-paikkoja haetaan yleensä kotiväen tai muiden tuttavien kautta. Suurin osa oppilaista löytää TET-paikan omin avuin, mutta noin 10–15 prosenttia ikäluokasta tarvitsee tiiviimpää tukea paikan löytämiseen. Mieluisan TET-paikan löytymiseen vaikuttaa myös oppilaan asuinkunta, sillä pienemmillä paikkakunnilla paikkojen saatavuus on huonompi kuin isommilla paikkakunnilla.

Peruskoulun viimeisillä luokilla olisi tärkeää panostaa siihen, että nuorelle löytyy mielekäs TET-paikka, joka tosiasiallisesti edesauttaa selkiyttämään hänen ammatinvalintasuunnitelmiaan. Aina on kuitenkin olemassa myös niitä oppilaita, jotka valitsevat TET-paikan ainoastaan sen perusteella, mikä on lähellä kotia tai mitä kaveri on suositellut. TET-paikkaa ei siis välttämättä nähdä oman uravalinnan kannalta, vaikka mahdollisuus siihen olisikin.²⁴

TET-jaksot ovat olleet osana koulunkäyntiä jo 40 vuoden ajan samanlaisen viittekehyyksen kautta. TET-jaksoja voisi kehittää muun muassa työpaikkojen ja koulujen välistä yhteistyötä lisäämällä ja työelämäjaksoja pidentämällä.²⁵ TET-paikan hakuvaihetta varten on nuorille kehitetty myös mobiilissa ja tietokoneella toimiva Tetti-sovellus, jossa voi hakea TET-paikkoja. Joustava perusopetus eli JOPO järjestetään ohjatusti työpaikoilla ja pienryhmämuotoisesti. Nuorisotyöntekijä on usein tiiviisti mukana JOPO-opetuksessa nimenomaan työelämäjaksojen kautta.

²² Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.

[<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/vuosiluokkakokonaisuus/428782/oppiaine/605632>]

²³ TET-jakson ABC. Kun koulu loppuu 2021. [<https://www.kunkoululoppuu.fi/tet/ohjeita-tet-harjoitteluun/tet-jakson-abc/>]

²⁴ Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2019:1 ”Pitäisi ajatella koulutyön tekemistä ihan eri tavalla” [<https://lapsiasia.fi/sv/-/lapsiasiavaltuutetun-toimisto-tet-selvitys-osoittaa-oppilaiden-yhdenvertaisuus-taattava-vahvemmin-tet-jaksoilla->]

²⁵ https://www.tat.fi/wp-content/uploads/2020/01/TET-2020_laaja-raportti.pdf

TOISEN ASTEEN OPINTO-OHJAAJA

Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa

Opinto-ohjaus jatkuu myös toisella asteella varmistaen, että opiskelijalla on toisen asteen päättyessä tarvittavat valmiudet siirtyä edelleen jatko-opintoihin tai työelämään. Ammatillisissa opinnoissa opinto-ohjauksella muun muassa tuetaan opiskelijaa jatko-opintoihin tai työelämään siirtymisessä, opintojen aikaisissa valinnoissa sekä opiskelu- ja työelämätaitojen kehittämisessä. Opinto-ohjausta antavat opinto-ohjaajien lisäksi ryhmänohjaaja ja opettajat. Ohjausta annetaan sekä yksilöllisesti että ryhmässä.

Toisen asteen opinto-ohjaajat tekevät tiivistä yhteistyötä myös peruskoulun oppilaanohjaajien kanssa. Tällöin usein toisen asteen opinto-ohjaajilla on tavoitteena esitellä oman oppilaitoksen mahdollisuuksia ja tuoda esille asioita, joista hakevat nuoret ja kotiväki ovat kiinnostuneet. Myös ajankohtaisia asioita toisen asteen opinnoista tuodaan yhteistyön avulla tietoisuuteen. Nuori voi ottaa opinto-ohjaajaan yhteyttä, kun tarvitsee henkilökohtaista ohjausta opintoihin liittyen. Opinto-ohjaajat auttavat koulutukseen hakeutuessa, opintojen aikana ja jatko-opintoihin hakeutuessa. Opinto-ohjaajat ovat usein mukana myös oppilaitoksissa tehtävässä hyvinvointityössä opiskelijoiden hyvinvoinnin parantamiseksi. Tällaista hyvinvointityötä voi olla esimerkiksi opiskelijoiden ryhmätyökset, tutortoiminta tai muu oppilaitoksessa sovittu hyvinvointityö.

Ammatillisiin opintoihin sisältyy pakollisina tutkinnonosina yhteisiä osia, joiden tarkoituksena on varmistaa valmiuksia jatko-opintoihin ja elinikäiseen oppimiseen. Yksi tällainen kokonaisuus on yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, johon sisältyy opiskelu- ja urasuunnittelunvalmiudet. Sen osaamistavoitteina on muun muassa tunnistaa omia kiinnostuksen kohteita ja oppia tekemään omaa elämää ohjaavia valintoja.²⁶

Opinto-ohjaus lukiossa

Opiskelijalla, joka suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärää, on oikeus saada jatko-opintoihin liittyvää ohjausta sekä muuta tarpeidensa mukaista henkilökohtaista opintojen ohjausta. Mikäli henkilö ei saa jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa ja on suorittanut lukiokoulutuksen oppimäärän, hän voi saada uusiin opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitteluun liittyvää ohjausta myös seuraavan vuoden aikana koulutusta järjestäneeltä taholta.²⁷

---

²⁶ Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen.

[<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3689879/reformi/tutkinnonosat/4211783#osaalue3711502>]

²⁷ Lukiolaki 714/2018.

Toisen asteen koulutuksenjärjestäjät voivat kuvata oppilaitoksen toimijoiden erilaisia rooleja ja erilaisen ohjauksen toteuttamistapoja myös ohjaussuunnitelmissa. Kesäkuussa 2020 on käynnistetty valtakunnallinen opinto-ohjauksen kehittämisohjelma²⁸ osana oppivelvollisuuden laajentamista. Ohjelman erityisenä tarkoituksena on

”vahvistaa oppilaan- ja opinto-ohjauksen toteutumista, toimintatapoja, yhteistyötä, systemaattisuutta sekä jatkumoa etenkin peruskoulusta toiselle asteelle, mutta myös siitä eteenpäin jatko-opintoihin tai työelämään.”

Tämän lisäksi opinto-ohjauksen kehittämisohjelman tarkoituksena on mahdollistaa tehostettu, henkilökohtainen oppilaanohjauksen kahdeksannella ja yhdeksännellä vuosiluokalla niille oppilaille, jotka tarvitsevat yksilöllisempää tukea.

Opinto-ohjaajien vastuulla oleva opiskelijamäärä ei saisi nousta liian suureksi, jotta opiskelija saa tarvittavan yksilöohjauksen halutessaan. Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen ohjauksen laatua ja lasten ja nuorten laadukasta ohjauksen saatavuutta asuinpaikasta ja olosuhteista riippumatta varten on luotu suositukseksi Hyvän ohjauksen kriteerit²⁹. Suosituksessa korostetaan ohjauksen merkitystä nivelvaiheissa ja korostetaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä. Hyvän ohjauksen teemoja ovat muun muassa koulutuksen nivelvaiheet, ohjaus koulutukseen ja uravalintoihin liittyvien päätösten tukena sekä työelämätaidot ja työelämään tutustuminen.

NUORISOTYÖTÄ TOISELLA ASTEELLA KUVATAAN ESIMERKIKSI NÄIN

”Erityisnuorisotyöntekijälle voit tulla juttelemaan ihan mistä vain asioista. Erityisnuorisotyöntekijät jalkautuvat aktiivisesti koulun käytäville, luokkahuoneisiin ja työsaleihin tapaamaan opiskelijoita. He järjestävät toimipisteissä myös monenlaista yhteisöllistä harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa. Erityisnuorisotyöntekijän kanssa työskentely on sinulle opiskelijana aina vapaaehtoista.” (Opiskelijan tukipalvelut, [<https://sivistysvantaa.fi/varia/artikkelit/opiskelu/tukeaopiskeluun/ohjaustajatukeyaopintoihin.html>])

²⁸ Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma

[<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162326/Opinto-ohjauksen%20kehitt%C3%A4misohjelma.pdf>]

²⁹ Hyvän ohjauksen kriteerit

[https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvan_ohjauksen_kriteerit_0.pdf]

YHTEISHAKU JA HARKINNANVARAINEN HAKU

Peruskoulun päättävien nuorten pääasiallinen väylä hakeutua jatko-opintoihin toiselle asteelle on kevään yhteishaku. Oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisen on hakeuduttava ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan tai aikuisten perusopetuksen päättymistä oppivelvollisuuslain määrittelemään koulutukseen. Perusopetuksen järjestäjän tehtävänä on ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää hakeutumisvelvollisuutensa. Sama velvollisuus koskee myös tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai vapaata sivistystyötä tarkoittavaa koulutusta suorittavaa oppivelvollista. Tämä velvollisuus jatkuu myös silloin, jos oppivelvollinen ei saa tai vastaanota opiskelupaikkaa (Oppivelvollisuuslaki, 2020)³⁰.

Yhteishaku ajoittuu helmi-maaliskuulle ja yhdellä hakemuksella voi hakea viiteen eri koulutuspaikkaan, jotka voivat olla ammatillisia kouluja tai lukioita. Samaan aikaan, mutta erillisessä haussa voidaan hakea myös vaativana erityisenä tukena järjestettävään ammatilliseen koulutukseen, ammatilliseen koulutukseen valmistavaan koulutukseen (VALMA) sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen (TELMA). Tässä haussa edellytetään, että hakija tarvitsee laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea vaikeiden oppimisvaikeuksien, vaikean vamman tai sairauden takia.

Lisäksi oma haku on perusopetuksen jälkeiseen valmentavaan koulutukseen (perusopetuksen lisäopetus, ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus (VALMA) sekä maahanmuuttajille ja muille vieraskielisille tarkoitettu lukiokoulutukseen valmentava koulutus (LUVA). Tässä haussa voi hakea enintään kolmeen hakutoiveeseen. Nämä koulutukset on tarkoitus uudistaa osana oppivelvollisuuden laajentamista siten, että elokuussa 2022 alkaa yksi tutkintokoulutukseen valmistava koulutus (TUVA)³¹.

Yhteishaku tehdään usein oppituntien aikana ohjatusti yhdessä opinto-ohjaajan kanssa. Ammatillisiin perustutkintoihin hakiessa hakijat pisteytetään ja pisteitä saa esimerkiksi yleisestä koulumenestyksestä. Nämä pisteet lasketaan peruskoulun päättötodistuksesta. Pisteitä voi saada myös työkokemuksesta, jos se on hankittu peruskoulun jälkeen tai hakijan täytettyä 16 vuotta. Koulutukseen, johon on pääsykoe, ei voi tulla valituksi, jos ei ole osallistunut pääsykokeeseen.

Jos nuorella on peruskoulun aikana todettu oppimisvaikeuksia, häneltä puuttuu kokonaan peruskoulun päättötodistus tai kielitaito ei riitä tutkinnon suorittamiseen, voidaan hänet valita toisen asteen koulutukseen harkinnanvaraisen valinnan kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että koulutuksen

---

³⁰ Oppivelvollisuuslaki. 1214/2020

³¹ Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden laatiminen. Opetushallitus 2021.

[<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/tutkintokoulutukseen-valmentavan-koulutuksen-perusteiden-laatiminen>]

järjestäjä voi perustelluista syistä valita hakijan oppilaitokseen valintapisteistä huolimatta. Tämä koskee sellaisia ammatillisia koulutuksia, joihin valitaan pisteytyksen perusteella eikä pelkästään pääsy- tai soveltuvuuskokeen kautta.

YKSILÖTYÖ

Osalle nuorista riittää ns. kevyempi tuki. Koulunuorisotyöntekijä saattaa olla se aikuinen, jolle nuori kokee voivansa saada kerrottua häntä askarruttavat asiat. Aiheina voi olla muun muassa nuoren isot elämänmuutokset, kiusaamistilanteet, yksinäisyys ja kaverisuhteet. Nuorisotyöntekijän luokse nuori pääsee usein helposti ja nopeasti ilman ajanvarausta.

OPISKELUPAIKAN VASTAANOTTO

Toisen asteen yhteishaun tulokset julkaistaan kesäkuussa ja opiskelupaikka on otettava vastaan viimeistään kesä-heinäkuussa. Kuitenkin ylemmälle hakutoiveelle voi tulla varasijalta valituksi vielä elokuussakin, joten opiskelupaikka saattaa vaihtua vielä loppukesän ja alkusyksyn aikana. Mikäli nuori ei tule valituksi mihinkään hakutoiveeseen, hän voi hakea vapaille opiskelupaikoille, joista oppilaitokset ilmoittavat omilla verkkosivuillaan. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että nuoren motivaatioon aloittaa opinnot, vaikuttaa suuresti se, pääseekö hän ensisijaisesti toivomaansa opiskelupaikkaan. Mikäli omat odotukset ovat epärealistiset tai nuori aloittaa opinnot sellaisella alalla, joka ei ole itselle mielekäs, voi motivaation löytäminen olla hankalampaa.

Ammatilliseen koulutukseen voi hakea joustavasti ympäri vuoden jatkuvan haun kautta. Jatkuvan haun periaatteista ja aikatauluista päättää kukin oppilaitos itse eikä mitään yhtenäisiä valintaperusteita ole. Pääsääntöisesti jatkuvaa hakua suositellaan henkilöille, jotka ovat jo aiemmin suorittaneet jonkin ammatillisen tutkinnon tai jotka ovat keränneet osaamista jo työelämästä.

Velvollisuus ohjata ja valvoa oppivelvollisen hakeutumista perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen perusopetuksen 9. luokalla on perusopetuksen järjestäjällä. Jos oppivelvollinen ei saa opiskelupaikkaa yhteishaussa, perusopetuksen järjestäjä jatkaa myös kevätlukukauden koulutyön päätyttyä ohjausta, jotta oppivelvollinen voisi hakea opiskelupaikkaa yhteishaun jälkeisessä jatkuvassa haussa. Jos oppivelvollinen nuori vielä kesän jälkeen on ilman opiskelupaikkaa tai keskeyttää aloittamansa opinnot, ohjaus- ja valvontavastuu siirtyy perusopetuksen tai koulutuksen järjestäjän ilmoituksen perusteella nuoren asuinkunnalle.³²

ETSIVÄ NUORISOTYÖ

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön.

³² Kysymyksiä ja vastauksi oppivelvollisuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [<https://minedu.fi/kysymyksiä-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta>]

OPINTOJEN ALOITUS

Toisen asteen opinnot alkavat elokuussa kesäloman jälkeen. Joskus nuorelle jo heti ensimmäisinä päivinä selviää, että on tullut valituksi väärä ala ja opinnot siinä paikassa, missä ne perusopetuksen jälkeen alkoivat, keskeytyvät. Keskeyttäminen voi johtua myös siitä, ettei tunne kuuluvansa yhteisöön tai ei saa tarpeeksi tukea opintoihin. Myös elämänhallinnan taidoissa voi olla puutteita, jotka vaikeuttavat opinnoissa pärjäämistä. Nuorisobarometrin³³ mukaan opintojen keskeytymisen syynä on useimmiten väärä alavalinta:

”Ylivoimaisesti yleisin syy on väärän alan valinta. Se on enemmistöllä vaikuttanut ainakin melko paljon keskeyttämiseen. Eniten vaikuttaa siis kohtaanto-ongelma, jossa valittu ala on nuoren näkökulmasta väärä. Nuorten ja oppilaitosten väliseen suhteeseen liittyy myös se, ettei opetus vastaa nuorten ennakkokäsityksiä. Se, ettei opetus vastannut odotuksia, mikä on kolmanneksella vaikuttanut ainakin melko paljon keskeyttämiseen, voi johtua paitsi alaan liittyvistä vääristä luuloista myös suppeaksi jääneestä opinto-ohjauksesta tai muusta puutteellisesta valintatiedon lähteestä.”

Mikäli oppivelvollinen ei aloita lainkaan oppivelvollisuuslaissa määritellyssä koulutuksessa, hakeutumiselvöllisyyden ohjaus- ja valvontavastuussa olevan tahon on ilmoitettava hänen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle. Kunnissa ei ole erikseen määriteltä, kenen vastuulle näiden henkilöiden ohjaus kuuluu, vaan kunnat voivat itsenäisesti nimetä henkilön, joka vastaa oppivelvollisen jatko-ohjauksesta.

Useissa oppilaitoksissa kiinnitetään erityistä huomiota opintojen alkuvaiheessa opiskelijoiden ryhmäytymiseen. Ryhmäytymisen tavoitteena on tutustuttaa opiskelijoita toisiinsa ja auttaa kiinnittymään opiskeluyhteisöön. Näiden kautta tavoitellaan myös opintojen keskeyttämisen vähentymistä.³⁴ Toisella asteella nuoren opintoja seuraa ja yhteistyöstä alaikäisten kotiväen kanssa vastaa opettaja, jolle on nimetty vastuu opiskelijasta. Tällaisia henkilöitä voivat olla esimerkiksi **luokanvalvojat, ryhmänohjaajat tai vastuupettajat**. Kaikilla oppilaitoksen työntekijöillä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, että nuori kokee itsensä tervetulleeksi oppilaitokseen mutta opintojen alkamiseen liittyvät orientaatiojaksot ja niiden pituus vaihtelevat oppilaitoksittain.

³³ Nuorisobarometri. [https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf s.45]

³⁴ Hyvinvointijohtaminen ammatillisessa oppilaitoksessa. [https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvinvointijohtaminen_ammattillisissa_oppilaitoksissa.pdf]

NUORTEN OHJAUS- JA PALVELUVERKOSTO

Suurin osa nuorista siirtyy peruskoulusta lukioon tai ammatilliseen oppilaitokseen. Nivelvaiheen kehittämisessä on parannettavaa erityisesti silloin, kun nuori ei siirry peruskoulusta ammatilliseen oppilaitokseen tai lukiokoulutukseen vaan valmistaviin ja valmentaviin koulutuksiin, vapaan sivistystyön koulutuksiin tai nuorten työpajoille. Tähän on luotava alueellisia toimintamalleja, jotka tukevat tiedonsiirtoa myös silloin, kun näistä paikoista siirrytään eteenpäin.³⁵ Nivelvaihetta ei siis tule ajatella ainoastaan siirtymänä peruskoulusta toiselle asteella, vaan myös valmentavasta koulutuksesta tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Nuorisolaki³⁶ velvoittaa kuntia monialaiseen yhteistyöhön ja ylläpitämään ohjaus- ja palveluverkostoa tai muuta vastaavaa yhteistyöryhmää, jonka kohderyhmänä on alueen kaikki nuoret. On tärkeää, ettei ohjaus- palveluverkostoa nähdä vain lainkirjaimen täyttämisenä, vaan mahdollisuutena luoda uudenlainen, monialainen toimintarakente nuorille suunnattujen palvelujen uudistamiseen kunnassa. **Ohjaus- ja palveluverkosto** on mahdollisuus.³⁷ Tiedonkulun linkkejä ovat verkostojen jäsenet. Jokainen verkoston jäsen on linkki omaan taustayhteisöönsä sekä tietojen tuojana että eteenpäin viejänä. On tärkeää, että verkoston jäsenet tuntevat toistensa taustaorganisaatiot ja ymmärtävät niiden toimintatapoja. Näin opitaan näkemään myös uudenlaiset yhteistyön mahdollisuudet.³⁸

Onnistunut yhteistyö nivelvaiheessa vaatii tahtoa ymmärtää myös toisen toimijan näkemystä ja valmiutta jakaa omia ajatuksia ja näkökulmia myös toisille toimijoille. Tämä vaatii tahtotilan lisäksi aikaa ja yhteisen ymmärryksen luomista siitä, miksi yhteistyötä tehdään ja mikä on työn tavoitteena. On myös syytä muistaa, ettei yhteistyötä kannata nähdä uhkana, vaan erilaisten ymmärrysten ja näkökulmien lisääminen auttaa nuorien erilaisissa tilanteissa, sillä yhtä ja ainoa tapaa viedä nuoren asiaa eteenpäin ei ole olemassa. Yhteistyö eri toimijoiden välillä nuoren nivelvaiheessa ehkäisee nuoren syrjäytymistä.

OHJAAMO – AINA OIKEA PAIKKA

Ohjaamojen tarkoituksena on auttaa alle 30-vuotiaita monialaisesti erilaisissa elämäntilanteisiin liittyvissä vaiheissa. Ohjaamoissa palveluita tarjotaan yhteistyössä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kesken. Nuorisotyö on yksi osa Ohjaamojen toimintaa. Ohjaamossa eri asiantuntijat ovat fyysisesti saman katon alla ja toimivat siten matalalla kynnyksellä yli hallintorajojen.

³⁵ <https://nivelvaiheet.karvi.fi/materiaalit/>

³⁶ Nuorisolaki 1285/2016.

³⁷ Opas nuorten palvelu- ja ohjausverkostolle. [<https://www.koordinaatti.fi/system/files/2020-01/opas-nuorten-ohjaus-ja-palveluverkostolle.pdf>]

TIEDONSIIRTO

Perusopetuksesta toiselle asteelle siirtymiseen liittyy oleellisesti tiedonsiirto ja pohdinta siitä, mitä tietoa nuoresta siirtyy uusille henkilöille, joiden kanssa hän on tekemisissä. On hyvä pohtia, mikä on opetuksen järjestämisen kannalta oleellista eli sellaista tietoa, jota kannattaa siirtää. Tiedonsiirrossa helpottaa, mikäli nuori voi olla mukana saattaen-vaihtamassa ja toimittamassa tietoja sille henkilölle, kuka tarvittavia tietoja tulee uudessa opinahjossa käsittelemään. Tiedonsiirto ei ole ongelmatonta, sillä tietoa siirtäessä tehdään aina päätös siitä, mitä tietoa siirretään ja mitä jätetään siirtämättä.

Perusopetuslaissa³⁹ säädetään, että alle 18-vuotiaan siirtyessä toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän järjestämään koulutukseen, on aikaisemman opetuksen järjestäjän toimitettava opetuksen tai koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot. Näitä välttämättömiä tietoja voivat olla esimerkiksi oppilaan erityisen tuen tarpeeseen liittyvät asiakirjat. Siitä, miten tietoja siirretään, ei ole kuitenkaan olemassa mitään yhteisiä käytäntöjä, vaan eri koulutuksen ja opetuksen järjestäjillä on erilaisia järjestelmiä käytössä, jossa tietoa säilytetään. Tiedonsiirto ei ole ongelmatonta:

”Tiedot eivät esimerkiksi tietosuojasyistä välttämättä tavoita kaikkia niitä opettajia, jotka tietoja tarvitsisivat, ja lomakkeet eivät aina kulkeudu opiskelijan mukana toisen asteen oppilaitokseen --- Tiedonsiirto ei yksinään riitä, vaan tärkeää on, mitä tiedolla tehdään. Siirtymän onnistumiseen vaikuttaakin, kohdataanko opiskelijoiden ohjaus- ja tukitarpeet heti opintojen alkuvaiheessa.”⁴⁰

Eri opetuksen järjestäjillä on erilaisia käytäntöjä siitä, mitä tietoja siirretään ja millaisia lomakkeita käytetään tiedonsiirron tueksi. Samoin eri opetuksen järjestäjillä on erilaisia käytäntöjä sen suhteen, kuka vastaanottaa tiedot (esimerkiksi opinto-ohjaaja, ryhmänohjaaja vai erityisopettaja). Lisäksi vaihtelua on siinä, miten saatuja tietoja hyödynnetään opintojen järjestämisessä toisella asteella. Mikäli oppilas jatkaa peruskoulusta toiselle asteelle saman kunnan järjestämässä koulutuksessa, voi yhteistyötä helpottaa toimijoiden toisensa tunteminen, ja yhteistyö voi olla tiiviimpää kuin silloin, jos oppilas siirtyy täysin toiseen kaupunkiin. Tämä tulee esiin erityisesti pienissä kunnissa, joissa toimitaan yhteisissä yhteistyöverkostoissa ja toisten toimintatavat ovat tutumpia.

Oppivelvollisuuden seuranta varten on kehitetty valtakunnallinen sähköinen palvelu, jossa oppivelvollisuutta valvovat virkailijat voivat seurata oppijan tilannetta koko oppivelvollisuusiän ajan.

³⁹ Perusopetuslaki 628/1998. [<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>]

⁴⁰ Holopainen, Karalahti, Varjo. 2017.

[https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/309011/Holopainen_Kalalahti_Varjo_korjattu_21.5.17.pdf?sequence=1]

Valpas-palvelussa voi tarkastella tietoja esimerkiksi koulutuksiin hakeutumisiin ja tehdä ilmoitukset vastuuketjun seuraavalle toimijalle tai merkitä tiedon oppivelvollisuuden keskeyttämisestä.⁴¹

***” Kukaan ei voi tehdä kaikkea, mutta jokainen voi tehdä jotakin;
ja jos jokainen tekee jotakin, tulee kaikki tehdyksi”***

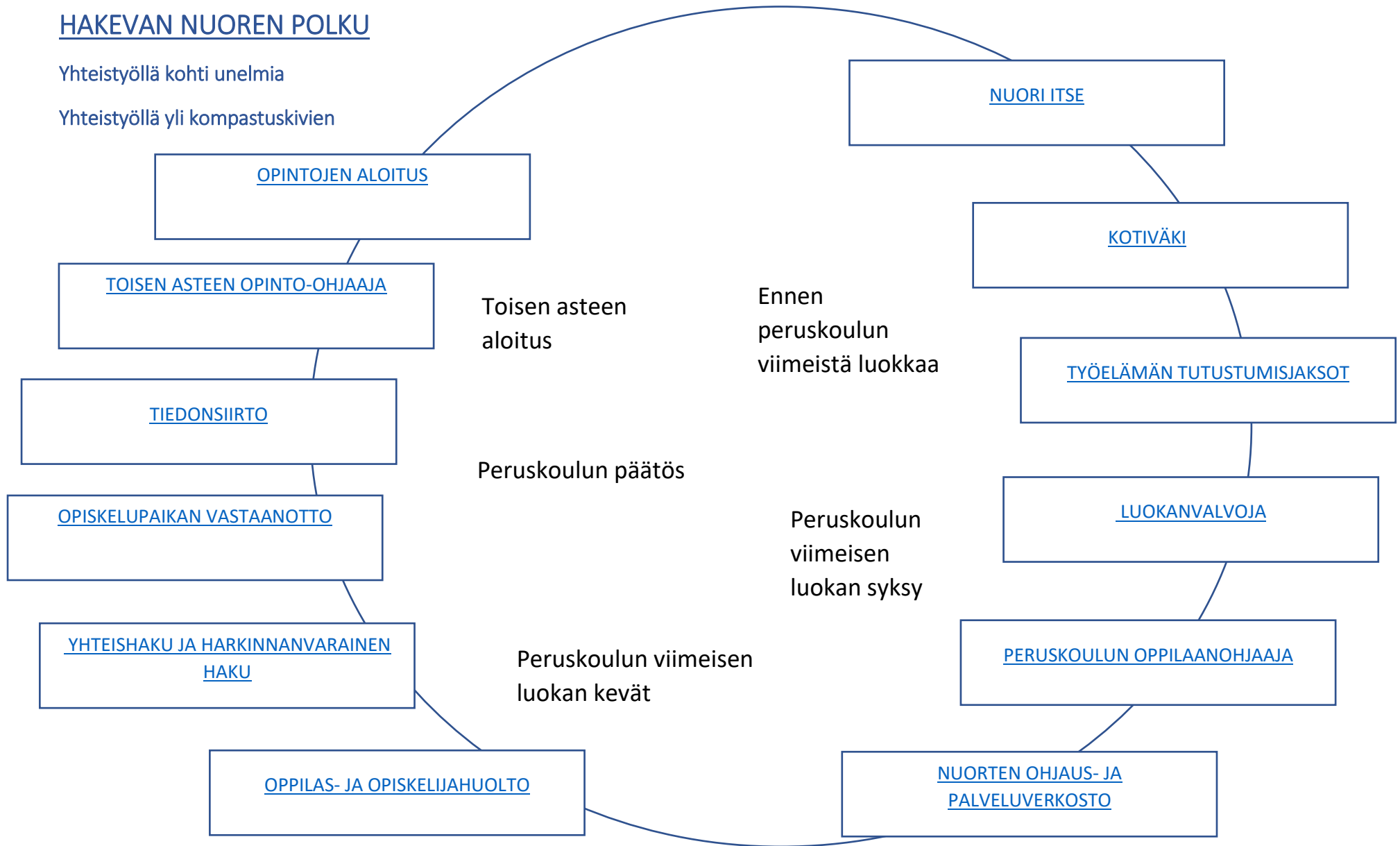
---

⁴¹ Oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu Valpas 2021.
[<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/oppivelvollisuuden-seuranta-ja-valvontapalvelu-valpas>]

HAKEVAN NUOREN POLKU

Yhteistyöllä kohti unelmia

Yhteistyöllä yli kompastuskivien

LÄHTEET

Ammatillisen koulutuksen läpäisyn määrällisen seurannan selvitys lukuvuodelta 2016–2017. OPH 2018:2. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/ammattillisen-koulutuksen-lapaisyn-maarallisen-seurannan-selvitys>

Ammatillisen koulutuksen pedagogisten tukitoimien paketti. <https://www.erjasandberg.eu/ammattillisen-koulutuksen-pedagogisten-tukitoimien-paketti/>

Goman, J., Rumpu, N., Kiesi, J., Hietala, R., Hilpinen, M., Kankkonen, H., Kjaldman, I-O., Niinistö-Sivuranta, S., Nykänen, S., Pantsar, T., Piilonen, H., Raudasoja, A., Siippainen, M., Toni, A., & Vuorinen, R. 2019. Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. Karvi. https://karvi.fi/app/uploads/2020/02/KARVI_0620.pdf

Holopainen, Karalahti, Varjo. 2017. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/309011/Holopainen_Kalalahti_Varjo_korjattu_21.5.17.pdf?sequence=1

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/vuosiluokkakokonaisuus/428782/oppiaine/605632>

<https://nivelvaiheet.karvi.fi/materiaalit/>

https://www.tat.fi/wp-content/uploads/2020/01/TET-2020_laaja-raportti.pdf

Hyvinvointijohtaminen ammatillisessa oppilaitoksessa. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvinvointijohtaminen_ammattillisissa_oppilaitoksissa.pdf

Hyvän ohjauksen kriteerit https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvan_ohjauksen_kriteerit_0.pdf

Kouluterveydenhuolto. Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. <https://stm.fi/kouluterveydenhoito>

Kunnallinen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus. <https://www.kt.fi/sopimukset/ovtes>

Kysymyksiä ja vastauksi oppivelvollisuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/kysymyksia-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta>

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2019:1 ”Pitäisi ajatella koulutyön tekemistä tekemistä ihan eri tavalla” <https://lapsiasia.fi/sv/-/lapsiasiaavaltuutetun-toimisto-tet-selvitys-osoittaa-oppilaiden-yhdenvertaisuus-taattava-vahvemmin-tet-jaksoilla->

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/vuosiluokkakokonaisuus/428782/oppiaine/605632>

Lukiolaki 714/2018. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>

NOPO- Nivelvaiheen opinto-ohjaaja. SAKU ry. 2021. <https://hyvinvoivaamis.fi/beta/menetelmapankki/hyvat-kaytannot/1430>

Nuorisobarometri. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf s.

Nuorisolaki 1285/2016.

Opas nuorten palvelu- ja ohjausverkostolle. <https://www.koordinaatti.fi/system/files/2020-01/opas-nuorten-ohjaus-ja-palveluverkostolle.pdf>

Opettajana perusopetuksessa <https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyo-on/opettajana-perusopetuksessa/#nain-kelpoisuusvaatimukset-ja-tehtavat-eroavat-toisistaan>

Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162326/Opinto-ohjauksen%20kehitt%C3%A4misohjelma.pdf>

Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallitus 2021.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskelijan-hyvinvointi-ja-tuki-ammattillisessa-koulutuksessa#7dd406fc>

Opiskeluhoolto. Opetushallitus 2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto#d4eed04d>

Opiskeluhoolto. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto>

Opiskeluterveydenhuolto. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2021. <https://stm.fi/opiskeluterveydenhuolto>

Oppilaanohjaus perusopetuksessa. Opetushallitus 2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppilaanohjaus-perusopetuksessa#4c0dd5a>

Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. Opetushallitus 2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto#4c0dd5a1>

Oppimisen tuki ja erityisopetus lukiossa. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-tuki-ja-erityisopetus-lukiossa#4c0dd5a1>

Oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu Valpas 2021.

[<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/oppivelvollisuuden-seuranta-ja-valvontapalvelu-valpas>]

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/vuosiluokkakokonaisuus/428782/oppiaine/605632>

Perusopetuslaki 628/1998. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

TET-jakson ABC. Kun koulu loppuu 2021. <https://www.kunkoululoppuu.fi/tet/ohjeita-tet-harjoitteluun/tet-jakson-abc/>

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden laatiminen. Opetushallitus 2021.

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/tutkintokoulutukseen-valmentavan-koulutuksen-perusteiden-laatiminen>

Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja – arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. Tiivistelmät 4:2020. <https://nivelvaiheet.karvi.fi/materiaalit/>

Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3689879/reformi/tutkinnonosat/4211783#osaalue3711502>